

HET KELTISCH JAAR

Het natuurlijke ritme van
gebeden en meditaties

DAVID COLE

David Cole

Het
Keltisch jaar

Vertaald door
Jolande van Baardewijk

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

Inhoud

Voorwoord van de vertaler	000
---------------------------------	-----

Introductie	000
-------------------	-----

Winterseizoen

Introductie	000
-------------------	-----

Liturgie.....	000
---------------	-----

Dagwijdingen.....	000
-------------------	-----

Gebeden en zegeningen	000
-----------------------------	-----

Winterzonnewende

Introductie	000
-------------------	-----

Liturgie.....	000
---------------	-----

Dagwijdingen.....	000
-------------------	-----

Gebeden en zegeningen	000
-----------------------------	-----

Lenteseizoen

Introductie	000
-------------------	-----

Liturgie.....	000
---------------	-----

Dagwijdingen.....	000
-------------------	-----

Gebeden en zegeningen	000
-----------------------------	-----

Lente-equinox

Introductie	000
-------------------	-----

Liturgie.....	000
---------------	-----

Dagwijdingen.....	000
Gebeden en zegeningen	000

Zomerseizoen

Introductie	000
Liturgie.....	000
Dagwijdingen.....	000
Gebeden en zegeningen	000

Zomerzonnewende

Introductie	000
Liturgie.....	000
Dagwijdingen.....	000
Gebeden en zegeningen	000

Herfstseizoen

Introductie	000
Liturgie.....	000
Dagwijdingen.....	000
Gebeden en zegeningen	000

Herfstequinox

Introductie	000
Liturgie.....	000
Dagwijdingen.....	000
Gebeden en zegeningen	000

Slotzegen	000
-----------------	-----

Over David Cole	000
-----------------------	-----

Voorwoord van de vertaler

De laatste twintig jaar ben ik veel aan de wandel, op marskramer- en klompenpaadjes in Nederland en op rotsachtige kustpaden in Noord-Frankrijk (van Escalles tot de noordkust van Bretagne), in de Algarve in Portugal en in Cornwall en Wales in Engeland.

Al wandelend ontdekte ik hoe fijn het is om een handzaam, meditatief boekje en een notitieboekje bij me te hebben. Onderweg kon ik laten indalen waar ik innerlijk mee bezig was of worstelde; ik kon het op rustplekken lezend en schrijvend een plek geven.

Helemaal een ontdekking was de Keltisch-christelijke spiritualiteit zoals deze via de boeken van David Cassian Cole tot me kwam: ze boden me een manier om natuurbeleving en mijn geworstel met de gang door de seizoenen aan mijn innerlijke reis te verbinden. Ik was namelijk een winterhater en zonliefhebber. Daarin ben ik door dit boek toch een beetje veranderd!

Via het Keltische christendom ontdekte ik dat de twee talen waarin God met ons communiceert elkaar aanvullen en verdiepen. De Bijbel mag dan 'Gods Woord' zijn, de natuur spreekt als eerste en zintuiglijk ervaren realiteit minstens zo krachtig over God.

Jezus zelf haalde veel voorbeelden uit de natuur. Hij sprak over zaaien en oogsten, schapen en herders, over de seizoenen en tijden om aan iets te beginnen en over de wachttijd die de natuur van ons vraagt om iets tot groei en oogst te laten komen. Hij gebruikte de natuur om ons te leren loslaten: de bomen laten in de herfst hun bladeren vallen, als de tijd van groei voorbij is, het fruit rijp is en het tijd is om waar geen leven meer in zit los te laten.

Deze lessen bleek ik via lopen, lezen, mediteren en schrijven goed tot me te kunnen laten komen: ze kwamen diep binnen, als wijze levenslessen. Zo werd wat me eerst hinderde nu een zegen!

In twee wandelprojecten die ik leidde (sinds 2010 de ‘Ludgerus aandachtswandelingen’ in Elburg en sinds 2020 het project ‘Poten in de klei’, in de Liemers) bracht ik bij groepen mijn opgedane wijsheid in. Deze spiritualiteit bleek ook anderen sleutels te bieden om te groeien naar een meer doorleefd en geïntegreerd geloof en naar levenswijsheid.

In de kerk waarin ik sinds 2014 predikant ben, bracht ik Keltische muziek en spiritualiteit in. Ik leerde mezelf en de gemeente liedjes aan uit de Britse folkscene en uit Iona (gepubliceerd in het nieuwe Liedboek van de kerken in 2013), en merkte hoeveel deze spiritualiteit en muziek mensen bieden en hoe ze hen verrijken.

In 2024 bezocht ik David Cassian Cole in Engeland; hij is de auteur van het nu voor je liggende boek *Het Keltisch jaar* en van *Celtic Advent*, *Celtic Lent* en *Celtic Saints*. Cole biedt handreikingen voor persoonlijke meditatie en liturgie, door de seizoenen heen.

David Cole woont aan de rand van The New Forest, de Britse kroondomeinen: vroeger was dit het jachtgebied van de Britse kroon in Zuid-Engeland. Daar ontwikkelde Cole het concept ‘*Forest Church*’, een viering bij een boswandeling, en de spiritualiteit waarmee je in dit boek kennismaakt.

We hadden een kennismakingsgesprek in pub en kerk – mijn favoriete combinatie! Het bleek dat deze vorm van ‘vieren’, *Forest Church*, in de loop van de jaren in de anglicaanse kerk (*‘the Church of England’*) uitgegroeid is tot de ‘*Forest Church movement*’. Dit is een beweging die valt onder de *fresh expressions* van kerk-zijn. In Nederland hebben deze *fresh expressions* sinds 2008 hun tegenhanger in de zogenoemde pioniersprojecten in de Protestantse Kerk. Het gaat daarbij om een zoektocht naar eigentijdse vormen van vieren en communityvorming, voor zin-zoekers.

In 2010 begon ik mijn eerste wandelproject voor groepen, dat op hetzelfde neerkwam als *Forest Church*. Soms gebeuren dingen tegelijkertijd, zonder dat je van elkaars bestaan af weet... *Synchronicity*, zoals een album van de Britse band The Police heet.

De ontdekking een geestverwant te hebben gevonden, een in het Engels zo mooi geheten *soulmate* of in het Keltisch *Anam Cara* (zielsverwant), was voor mij zó indrukwekkend dat ik David het verzoek voorlegde of ik zijn sleutelboek *The Celtic Year* mocht vertalen in het Nederlands.

Ik was in 2024 niet alleen predikant, ik was ook verbonden aan VBK Media als eindredacteur 'Prediking en liturgie' voor Theologie.nl. De lijntjes met de uitgevers waren kort: David Cole vroeg zijn Engelse uitgever om toestemming en ik de Nederlandse uitgever van KokBoekencentrum. Gelukkig kregen we beiden toestemming! Zo begon een mooi project.

De Keltisch-christelijke traditie is heel oud; volgens de legende was er rond de Engelse stad Glastonbury al in de eerste eeuw na Christus een christelijke kerk. En al in de zesde eeuw na Christus stichtte de Ierse monnik Colum op het eiland Iona voor de westkust van Schotland een abdij. We kennen hem nu als Sint Columba.

Ondanks perioden van verval bestaat deze abdij op Iona nog steeds: een plek met een inspirerende spiritualiteit die ook in het denken van de Engelse theoloog Pelagius en in Glastonbury herkenbaar is: dicht bij de aarde en het leven hier en nu. Deze spiritualiteit inspireert tot klimaat-zorg, gerechtigheid voor iedereen (niet zoals in 1984 van George Orwell), tot vrede en inclusiviteit. Ik was deze zomer zo gelukkig een muziekweek op Iona te mogen meemaken.

De Keltisch-christelijke spiritualiteit wordt ook wel eilandchristendom genoemd. Vanaf de eilanden Iona, Ierland en Engeland bereikten monniken als varende zendelingen de kust van Nederland en Bretagne en zij brachten daar het evangelie. Wij kennen hier in Noord-Nederland Willibrord, Bonifatius en Ludger; zij arriveerden in de zevende en achtste eeuw.

Oh, when the saints go marching in!

In onze wat nuchtere Nederlandse geloofsbeleving is de omgang met heiligen, wat in het Keltische christendom en in het Rooms-Katholicisme gewoon is, wat onbekend. Om voor onze hedendaagse Nederlandse oren de gedichten en beleving van de Keltische gelovigen die als ‘heiligen’ geëerd worden dichterbij te brengen, heb ik de gedichten samenvattend vertaald en ‘heiligen’ vertaald als ‘Keltische christenen’.

David Cole en zijn uitgever zijn met deze samenvattende vertaling van de Keltische gedichten akkoord, mits ik hier onderstreep dat voor de volledige versie en de oud-Engelse poëzie de Engelse tekst van *The Celtic Year* natuurlijk veel meer moois biedt. Daarnaast gaat Cole in zijn boek *Celtic Saints* dieper in op zijn geliefde voorgangers en voorbeelden. Ik daag je, als je geïnteresseerd of in je ziel geraakt bent, uit om de boeken van David Cole in het Engels te gaan lezen. Voor wie minder makkelijk oud-Engelse poëzie leest, is dit boek een laagdrempelige en uitnodigende inleiding.

Dit is een gebruiksboek. Schrijf je liever niet in een boek, combineer het lezen dan met een notitieboek en kruip mee door de seizoenen. Gun jezelf zo door innerlijk verder groeien de diepe wijsheid die de seizoenen en seizoenswisselingen je samen met de Bijbel geven.

Geniet tijdens je vakanties en retraites van mooie wandelingen en van dit boek!

Jolande van Baardewijk, september 2025

Introductie

Alles in de natuur werkt volgens een ritme. Alles heeft een natuurlijke kringloop; zo leven ook wij, mensen, volgens een ritme. Er zijn ritmes die goed zichtbaar zijn, zoals de seizoenen: gedurende het jaar zien we de bomen en bloemen voor onze ogen veranderen. Maar er zijn ook subtilere ritmes en kringlopen, zoals die van de sterren die elke nacht langs de hemel bewegen, en de zonsopkomst en -ondergang die door het jaar heen langs de horizon in plek opschuift.

Onze moderne westerse wereld is in haar beleving volkomen losgekoppeld van deze omwentelingen van de aarde, van de seizoenswisselingen en van de astronomische en aan de aarde gerelateerde tijdverschijnselen. De oudste en inheemse culturen op deze wereld waren – en zijn – wel verweven met deze wisselingen in de natuur. Niet alleen omdat het agrarische culturen waren – en zijn – maar vooral omdat ze hun diepe verbondenheid met de natuur opvatten als bron voor zowel het lichamelijke als het spirituele leven.

De Kelten van Noord-Europa waren geen uitzondering. Vanaf de nieuwe steentijd tot ongeveer 500 na Christus vormden de ritmes van de natuur de basis van hun hele leven, van hun lichamelijke en spirituele leven, én van hun kalender. Net als elke cultuur en elk tijdperk hadden de oude Kelten een jaarkalender. Het Keltisch jaar had seizoenswisselingen en andere mijlpalen, die zowel voor het lichamelijke als voor het spirituele leven belangrijk waren. Dit boek reflecteert hierop en probeert de lezer opnieuw te verbinden aan de kringlopen van de aarde in relatie tot de zon, de maan en de seizoenen.

Het Keltisch jaar, waar het in dit boek over gaat, is vastgesteld door de combinatie van pre- en post-christelijke Keltische tijdrekeningen. Deze

systemen zijn gebaseerd op de Gallische Kalender van Coligny, op aantekeningen uit *De Gallische oorlog* van Julius Caesar en op informatie uit *Over de berekening van de tijd* van Beda.

De Kalender van Coligny is een Gallische maankalender. Deze kalender combineert de maanfasen met de tijd van een zonnejaar. De vroegste versie waarvan archeologen fragmenten gevonden hebben, stamt uit de tweede eeuw en werd gebruikt door de Keltische volken om het begin en de lengte van de dag, week, maand, seizoenen, kwartaaldagen* en feesten vast te stellen. De Kalender van Coligny heeft een vijfjaarlijkse cyclus. Het is waarschijnlijk het belangrijkste historische bewijs voor het bestaan van een oude Keltische kalender. Deze Kalender van Coligny is zowel in het Latijn als in de Gallische taal geschreven.

De Gallische oorlog van Julius Caesar is een pseudo-historisch** document dat verslag doet van Caesars tijd in Gallië en zijn poging om Brittannië binnen te vallen in de eerste eeuw voor Christus.

Beda was een monnik en historicus in het koninkrijk Northumbria. Hij leefde in de vroege achtste eeuw. Zijn beroemdste werk is *De kerkelijke geschiedenis van het Engelse volk*, waarin hij een groot aantal van zijn andere boeken opsomt. Een van die boeken is *Over de berekening van de tijd*, een dik boek vol berekeningen van seizoenen, maanden en christelijke feesten. Verder bevat het een behoorlijk aantal maancycli. Beda beschrijft hoe de tijd berekend werd door de Egyptenaren en Grieken in de oudheid en door de Kelten en Angelsaksische volken voor en na hun kerstening.

* Noot van de vertaler: de kwartaaldagen werden in de Britse en Ierse traditie elk kwartaal rond de zomer- en winterzonnepunt en rond de herfst- en lente-equinox gehouden om bedienden te huren, een nieuw schoolseizoen te starten en huren te innen.

** Waarom 'pseudo'-historisch? Voor veel historici geldt dat dit werk, hoewel het destijds door de auteur als geschiedenis is geschreven, zó politiek gekleurd en historisch onnauwkeurig wordt geacht, dat veel ervan niet als letterlijke geschiedenis maar als literaire geschiedenis moet worden opgevat. Veel van wat in de kroniek wordt vermeld, heeft tot nu toe geen archeologisch bewijs opgeleverd om het te bevestigen, maar het is nog altijd de volledigste weergave van het leven van de Keltische volken uit die tijd.

Het Keltisch jaar

Het Keltisch jaar heeft acht scharnieriervormen, namelijk de vier seizoenenwisselingen, de beide zonnepunten (de zomer- en winterzonnewende) en de beide equinoxen (de lente- en herfstequinox). Daarom heeft dit boek ook acht delen.

Als Julius Caesar het in *De Gallische oorlog* heeft over de tijdrekening van de druïden en de volken die hun onderwijs volgden, zegt hij:

Ze rekenen de tijd niet in dagen, maar in nachten; geboortedagen, het begin van maanden en jaren rekenen zij zo, dat de dag op de nacht volgt.

UIT: *De Gallische oorlog* 6.18, VERT. J.J. DOESBURG, MET AANPASSINGEN.

De nieuwe Keltische dag begint dus, net als de Joodse dag, 's avonds bij zonsondergang. En Beda vertelt ons:

[De Grieken en Romeinen] markeren de opkomst en ondergang van de Plejaden in de avond of ochtend als het begin van de winter en zomer. Evenzo plaatsen ze het begin van de lente en herfst wanneer de Plejaden rond het midden van de dag of nacht opkomen en ondergaan.

UIT: BEDA, *Over de berekening van de tijd*, 35.

Volgens de gedachte dat de dag uit de nacht voortkomt, beginnen de seizoenen ook met duisternis en dus was de winter de start van het nieuwe jaar. De dagen, seizoenen en het jaar symboliseren dat we *van duisternis naar licht onderweg* zijn.

De vier seizoenen van het Keltisch jaar zijn: Samhain (uit te spreken als 'sau-win', de winter), Imbolc ('im-bolk', de lente), Beltane ('bell-teen', de zomer) en Lughnasa ('loe-nasa', de herfst, nu meestal 'Lammas' genoemd). Deze vier seizoenen worden genoemd in de vroege Ierse literatuur, de oudste volksliteratuur in West-Europa. De vroegste bewijzen van de seizoenen geschreven in de Ierse taal zijn de Ogham-inscripties uit de

vroege vierde eeuw na Christus. Omdat Ierland niet was binnengevallen door de Romeinen, kunnen we aannemen dat deze vierde-eeuwse beschrijvingen van de seizoenen ook eeuwen daarvoor, in de ijzertijd en misschien zelfs al in de bronstijd, in gebruik waren in Ierland en Brittannië. Deze indeling van het jaar moet in het Ierland van de eerste eeuwen na Christus nog steeds in gebruik zijn geweest. Toen Ierse monniken naar Brittannië kwamen en kloosters en abdijen bouwden, zoals Columba naar het eiland Iona ging in de zesde eeuw en Aidan naar Lindisfarne in de zevende eeuw, namen ze deze jaarrekening hoogstwaarschijnlijk mee. Dat is immers wat veel mensen doen als ze naar andere landen met een andere cultuur trekken: ze nemen hun eigen kalenders mee en blijven die gebruiken.

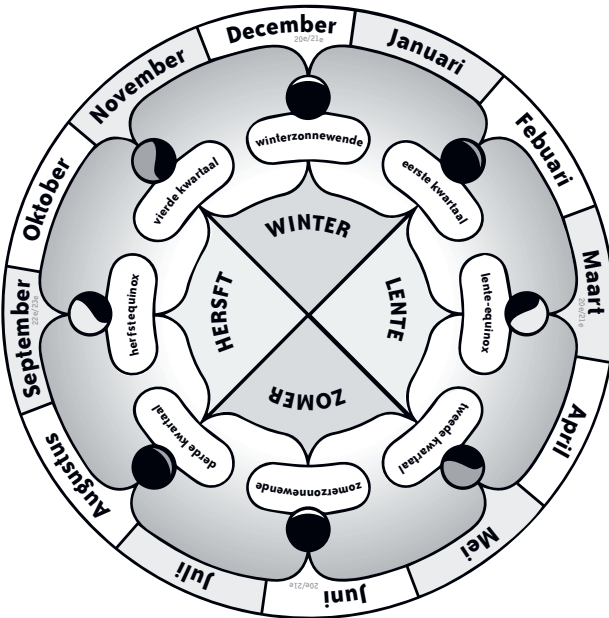
Beda vertelt ons dat elk seizoen drie maanomwentelingen of maancycli bevat (*Over de berekening van de tijd*, 15) en dat de winter begin november start, de lente begin februari, de zomer begin mei en dat de oogst of het najaar begin augustus al start (35). Hij vertelt ook dat elk seizoen een midden heeft om de omkeer van maanwassen naar maanafname te markeren (35). De zonnewenden markeren het midden van de winter en zomer en de equinoxen het midden van de lente en de herfst. Beda (30) citeert daarbij Plinius de Oudere, die zegt:

De zon zelf heeft vier keerpunten. Twee keer wanneer de nacht gelijk is aan de dag: in de lente en de herfst, als hij het middelpunt van de aarde [i.e. de evenaar] treft in de achtste graad van de Ram en de Weegschaal. En twee keer wanneer de lengte [van de dag en nacht] worden verwisseld: vanaf de winterzonnewende, in de achtste graad van Capricorn (het sterrenbeeld Steenbok), wanneer de dagen langer worden, en vanaf de zomerzonnewende, in de achtste graad van Kreeft, wanneer de nachten langer worden.

Beda stelt ook in zijn hoofdstuk over 'Equinoxen en zonnewenden' (30) dat christenen deze tijdmarkeringen aanhielden. Dit betekent dat er elke zes weken een viering was die was gebaseerd op de cycli van de hemel en de aarde.

Het Keltisch wiel

Deze acht punten van het jaar, steeds door zes weken van elkaar gescheiden, vormen het Keltisch 'jaarwiel', dat jaar na jaar blijft draaien. We zullen de seizoenen en vieringen in dit boek doornemen in de volgorde van het jaarwiel, te beginnen met het begin van de winter in november. Daarop volgt het midden van de winter (de winterzonnewende), dan de lente, de lente-equinox en zo voort. Je kunt dit boek elk jaar weer gebruiken voor deze acht markeringsmomenten.

BRON: WIKIMEDIA COMMONS

Gedurende het jaar zijn er natuurlijk ook meer christelijke feesten. In de winter vindt het kerstfeest plaats. In de voorbereiding daarop kun je de veertig dagelijkse lezingen uit mijn boek *Celtic Advent* (BRF, 2018) gebruiken. In de lente vindt Pasen plaats; in de voorbereiding daarop kun je de veertig dagelijkse lezingen uit mijn boek *Celtic Lent* (BRF, 2018) gebrui-

ken. In de zomer vindt Pinksteren plaats. In de voorbereiding op dit feest kun je de veertig dagelijkse lezingen uit mijn boek *Celtic Saints* (BRF, 2020) gebruiken. Deze drie perioden van ieder veertig dagen werden ook door de Keltisch-christelijke gemeenschappen in acht genomen als drie vastenperioden door het jaar heen. Dit hielp hen om hun leven te laten draaien om een natuurlijk ritme, als aanvulling op de acht keerpunten in het natuurjaar. Meer informatie over elk van deze drie vastenperioden van veertig dagen is in de introductie van elk van de bovengenoemde boeken te vinden.

Met deze vier boeken, waarvan *Het Keltisch jaar* het eerste is dat vertaald is in het Nederlands, kun je je liturgische of meditatieve jaar en natuurbeleving voortdurend voeden met Keltisch-christelijke vieringen en overwegingen.

In dit boek

In dit boek, *Het Keltisch jaar*, bevat elk van de acht keerpunten de volgende onderdelen:

Liturgie

Deze liturgie kan worden gebruikt voor een korte kerkdienst of andere samenkomst waaraan liederen kunnen worden toegevoegd, of voor eigen gebruik, in het bewustzijn dat je deel uitmaakt van het wereldomvattende lichaam van Christus.

Alle liturgieën bevatten **het aanroepen van God**; een **Keltische passage** afkomstig uit oude of hedendaagse Keltische geschriften; een **psalmlezing**; een gerichte pauze ter concentratie, zodat je de tijd hebt om jezelf opnieuw op God af te stemmen; enkele **voorbeden**; nog een **bijbelleszing**, uit het Oude of Nieuwe Testament; een korte **overweging** om over na te denken en een **slotgebed**.

De psalmen in de liturgieën zijn zo afgedrukt dat deze gezamenlijk en afwisselend door twee mensen of groepen mensen kunnen worden (voor)gelezen, met pauzes tussen de verzen. Dit is een traditionele monastieke manier van psalmen lezen, waarbij de groep aan de ene kant van de ruimte de oneven verzen leest en de groep aan de andere kant de even verzen. In het midden van elke regel staat een asterisk (*). Daar lassen de lezers een adempauze in voor ze doorgaan.

Dagwijding

Er zijn zeven dagwijdingen, één voor elke dag in de week, elk met een **bijbelvers**, een **moment van bezinning** en een **gebed**. Deze dagwijdingen kunnen gedurende de zes weken herhaaldelijk worden gebruikt, of op elk moment op de daarvoor bestemde dagen tussen het ene en het volgende scharniermoment in het Keltisch jaarwiel.

In de Keltische traditie heeft elke dag een thema: op maandag staat de schepping centraal, op dinsdag de incarnatie (de vleeswording van Jezus), op woensdag de heilige Geest, op donderdag de gemeenschap (gemeente), op vrijdag het kruis, op zaterdag de heiligen (Keltische christenen) en op zondag de opstanding en het nieuwe leven. De zeven dagwijdingen voor elk van de acht scharniermomenten of keerpunten in de Keltische jaarkalender volgen deze dagelijkse thema's.

Gebeden en zegeningen

Elk hoofdstuk wordt afgesloten met Keltische gebeden en zegeningen. Deze zijn een mix van citaten uit andere bronnen, zowel antieke als moderne, en mijn eigen geschriften. Ze kunnen op elk moment worden gebruikt als losse en individuele gebeden, maar kunnen, indien gewenst, ook worden opgenomen in de liturgie of in een van de dagwijdingen.

Gebeden en meditaties op het ritme van de schepping

Steeds meer mensen hebben behoefte om hun geloof te verbinden met de schepping. De Keltische spiritualiteit biedt daarvoor veel mogelijkheden.

De gebeden, meditaties en liturgieën in dit boek volgen het oude ritme van het Keltische christendom en helpen je je geloof te verbinden met de seizoenen en de schepping. Gebaseerd op de acht punten van het Keltische jaar – de vier seizoenswisselingen en de vier middelpunten van elk seizoen – en bewegend van winter naar lente, zomer en oogst, nodigt elk deel je uit om stil te staan bij Gods aanwezigheid in het ritme van de natuur.

In elk van de acht delen vind je een week aan dagelijkse lezingen en overdenkingen, aangevuld met gebeden, zegeningen en liturgische vormen die je kunt gebruiken in persoonlijke meditaties of in groepen.

Een praktisch en inspirerend boek voor wie zoekt naar verbinding tussen spiritualiteit en natuur. Ook voor samenkomsten van grote en kleinere groepen.

NUR 709 • ISBN 978 90 435 4353 8

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT